

NYKYPÄIVÄN ELOKUVAKERHOKULTTUURI KATSOJIEN KOKEMUKSESSA

Viime vuosina huoli elokuvakerhotoiminnan ja perinteisen elokuvakulttuurin olemassaolosta on herättänyt kiivasta keskustelua maamme elokuvan harrastajien parissa. Nykyinen keskustelu heijastelee 1980- ja 1990-lukujen vaihteessa alkanutta murrosta, jonka myötä päättyi Suomen elokuvakerhojen liiton (SEKL) toiminta sekä järjestömäisen elokuvakerhokulttuurin aika. Keskitetyn kerhotoiminnan päättyminen vaikutti radikaalilla tavalla elokuvakerhojen määrän vähentymiseen.

Tämän katsauksen tarkoituksena on esitellä tuloksia pienimuotoisesta kyselytutkimuksesta, joka valmistui viime kevään aikana. Tutkimuksessa pyrittiin kuvaamaan tämän päivän elokuvakerhojen ja muiden kuin kaupallisten, sarjallisesti esitettävien elokuvanäyttäjien kulttuuria ja katsojien kokemuksia kerhoesitysten käytännöistä ja niiden yhteisöllisyydestä. Tämä katsaus pyrkii osaltaan kytkeytymään keskusteluun elokuvakerhoista, elokuvakerholiikkeen perinnöstä ja merkityksestä nykypäivänä. Kyselytutkimuksen kautta ei tavoiteltu kattavan aineiston tuottamista nykyisten elokuvakerhojen ja niiden katsojajäsenten määrästä. Näiden seikkojen selvittäminen olisi vaatinut laajan ja strukturoidun tutkimuksen tekemistä, johon tässä yhteydessä ei ollut mahdollisuuksia. Katsauksessa viitataan pääosin kyselytutkimuksella kerättyyn empiiriseen tietoon ja kirjoittajan tulkintoihin haastatteluaineistosta. Lähteenä on toisin sanoen tutkimusaineisto, mikäli muuta ei ole merkitty.

Elokuvakerhot historiallisena, esteettisenä ja kulttuuripoliittisena ilmiönä

Elokuvakerholiikkeen historialliset juuret juontavat Ranskan ja Iso-Britannian 1920-luvun avantgarde-liikkeeseen. Suomessa jonkinlaista elokuvakerhotoimintaa on tietävästi ollut jo samoihin aikoihin, mutta 1930-luvulla perustettua Projektiota voidaan varsinaisesti pitää ensimmäisenä suomalaisena elokuvakerhona. Elokuvakerholiikkeen kehittämisessä sivistykselliseksi projektiksi on alusta alkaen ollut keskeistä kriittinen asennoituminen kaupallisen elokuvan tarjoamaa riittämätöntä näkökulmaa kohtaan. Pyrkimyksenä on ollut kehittää elokuvaa taiteen muotona ja yhteisöllisenä kulttuuri-muotona. Elokuvakerhojen tavoitteena on aina ollut näyttää taiteellisesti korkeatasoisia elokuvia, joita kaupallisessa ohjelmistossa ei ole tarjolla, ja tehdä samalla näitä tunnetuiksi laajemmille katsojakunnille. Intohimoisten elokuvan harrastajien eli filmihullujen pyrkimyksenä on ollut klassikkoelokuvien kautta välittyvän elokuvaperinteen säilyttäminen, taidekriitikin perinteen mukaisen elokuvasesseistiikan ylläpitäminen sekä kamppailu moraalista konservatismia ja sensuuria vastaan. (Nyyssönen 1998, 48–49; Malmberg 2005, 41.) Kuvaileva termi filmihullu (ransk. *cinéphile*) on yleistynyt tarkoittamaan elokuvan (kulttuuri)historiasta kiinnostunutta henkilöä, joka tiedostaa elokuvakerholiikkeen historiallisen merkityksen sekä osaltaan jatkaa sen henkistä ideaa ja kulttuurisia käytäntöjä. Mutta kuten kyselyaineisto osoittaa, termin merkitys elokuvan harrastajan identiteetin kuvaajana ei ole nykypäivänä enää yhtä selkeä kuin vielä elokuvakerhojen parhaina vuosina.

Elokuvakerhotoiminnan yhteys arkistolaitokseen on ollut alusta alkaen läheinen, sillä

Juha Oravala, FT, elokuvakasvattaja, projektipäällikkö, Sodankylän kunnan Elävää Kuvaa -projekti

filmihulluuden normatiivisuuteen kuuluu vaatimus elokuvataiteen klassikoiden tuntemuksesta. Filmihullujen aikatajunnassa elokuvan historia on jatkuvasti läsnä nykypäivässä eikä uusien elokuvien arvottamista koeta mahdolliseksi ilman vanhojen klassikoiden tuntemusta ja niiden säännöllistä katsomista. Elokuvakerhoaktiivit olivat aikanaan myös perustamassa elokuva-arkistoa Suomeen. Elokuvakerholiike laajeni Suomessa 1960-luvulla taide-elokuvaan ja elokuvaklassikoihin keskittyvien elokuvakerhojen ja -teattereiden pienistä kulttuuri-piireistä laajempien kansanosien tietoisuuteen. SEKL:n (Suomen elokuvakerhojen liitto) perustamisen myötä elokuvakerhojen aktiivit alkoivat ottaa osaa myös yhteiskunnalliseen keskusteluun ja vaikuttaa kulttuuripoliittiseen päätöksentekoon. Elokuvakerholiike kehittyi laajemmaksi kulttuurimuodoksi, jolla oli keskitetty hallinto ja organisoitua toimintaa myös elokuvien katsomisen ulkopuolella (esim. elokuvakasvatusta kouluissa ja oman elokuvan tekemisen mahdollistavia työpajoja). Keskustelua käytiin jo tuolloin erityisesti siitä, kuinka ylläpitää kulttuurisen toiminnan kautta elokuväsivistystä ja samalla ymmärtää elokuvateattereiden liikeluonteellisen toiminnan ehtoja. Sivistyksen ja talouden lakien usein epäsuhtainen yhteys on nykypäivänäkin elokuvakerhoja ja elokuvaa kulttuurina käsittelevän keskustelun hallitseva teema. Elokuvakerhojen merkitys on ollut keskeinen myös valtion ja kuntien toimeenpaneman elokuvakasvatuksen kehittämässä. (Malmberg 2005, 42; Kervola 1995, 84.)

Nykypäivän elokuvakerhojen osalta ei voida enää sanoa, että niiden panos ”liikkeenä” olisi itsessään kovinkaan merkittävä. Keskitetyn organisaation puuttuminen on näkynyt toiminnan heikentymisenä. Elokuvakerhojen ja Kansallisen audiovisuaalisen arkiston suhteet ovat muuttuneet etäisemmiksi, mikä on näkynyt erityisesti jälkimmäisen epäluottamuksessa kerhojen vetäjien ammattitaitoon ja kaluston riittävyyteen arkistokuvien näyttämistä varten. Kerhoelokuvien levitykseen liittyvät ongelmat ovatkin muodostuneet merkittäväksi esteeksi elokuvakerhojen olemassaololle ja uusien kerhojen perustamiselle. Elokuvakerhojen toiminnan mahdollisuuksia on

kuitenkin hieman parantanut verkostoituminen muiden paikallisten, maakunnallisten ja valtakunnallisten av-alan toimijoiden kanssa, minkä myötä on voitu järjestää edes pienimuotoisia esityssarjoja. Paikallisten elokuvakeskusten ja elokuvakerhojen läheisestä yhteistyöstä on hyviä kokemuksia mm. Jyväskylästä, Tampereelta ja Sodankylästä.

Kerholevitykseen tulevien elokuvien heikko tarjonta ei ole voinut olla vaikuttamatta katsojamäärien vähäisyyteen. Nykypäivän ihmisten kulutustottumukset ja kulttuuriset käytännöt heijastavat toki laajempien teknologisten, taloudellisten ja kulttuuristen muutosten vaikutusta 1960-luvulta nykypäivään. Privatisoituminen ja kodin muuttuminen vapaa-ajan vieton keskuksiksi on vaikuttanut heikentävästi käsityksiin elokuvan kulttuurisesta merkityksestä. 1980-luvulla elokuvakerhojen haasteena oli kotivideon läpimurto. Nykyään ihmiset katsovat mieluummin kotona elokuvia DVD:iltä (ja kohta yhä tarkemmilta Blue Ray-kopioilta) kuin lähtevät elokuvateattereiden näytöksiin. DVD:llä on mahdollista saada nähtäväksi periaatteessa kaikki elokuvat ja myös harvinaisuudet, joiden näkeminen elokuvateatterissa valkokankaalta alkaa olla jo lähestulkoon mahdotonta.

Voidaan kuitenkin kysyä, menetetäänkö kotikatselun myötä samalla jotain olennaista siitä yhteisöllisestä kokemuksesta, joka syntyy elokuvan perinteisessä esitystavassa, kun ihmiset kokoontuvat yhdessä pimeään elokuvasaliin katselemaan valon kautta valkokankaalle projisoituja liikkuvia kuvia. Filmihullut näkevät siirtymän elokuvateattereista kotikatsomiseen ja 35 mm:n elokuvien projisoinnin vähenemisen todellisena uhkana, jonka myötä elokuvan historiallinen ja kulttuurinen perintö on katoamassa nykypäivän ihmisten kokemustodellisuudesta. Voidaan perustellusti kysyä, heikentääkö elokuvakerhojen väheneminen omalta osaltaan myös laajempien kansanosien tietoisuutta elokuvasta, kykyä ymmärtää elokuvaa taiteen muotona sekä käsitystä elokuvakulttuurista sivistyksellisenä projektina. Elokuvakerhojen merkitys elokuvakasvatuksen toteutumisessa on ollut tärkeä. Voi helposti nähdä, kuinka kerhoesitysten ja klassikkoelokuvien esitysoikeuksien puute vaikeuttaa elokuvan

historian, elokuvailmaisun eri muotojen ja tyyliuuntien opetusta.

Kyselytutkimus elokuvakerhojen yleisöistä

Akateemisen elokuvatutkimuksen piirissä elokuvakerhoja ja niiden yleisöjä ei ole aktiivisesti tutkittu enää pariin viime vuosikymmeneen. Kiinnostus elokuvakerhoja kohtaan tutkittavana ilmiönä väheni humanistisen ja yhteiskuntatutkimuksen parissa merkittävästi elokuvakerhojen 1980-luvun murrosvaiheen aikana. Vähäisistä tutkimuksista voidaan mainita Tampereen yliopiston opiskelijoiden Pertti Artellin, Pekka Myyräläisen ja Martti Soramäen tiedotusopin professori Kaarle Nordenstrengin johdolla ja yhteistyössä Suomen elokuvasäätiön kanssa toteuttama kyselytutkimus *Elokuvat ja yleisö* vuodelta 1973. Kyselytutkimuksia toimeenpanivat aikanaan myös läänien taidetoimikunnat, muun muassa Kymen läänin taidetoimikunta teki tutkimuksen elokuvakerhoista vuonna 1979. Kuva elokuvakerhoilijain viimeisten parin vuosikymmenen aikaisesta toiminnasta ja erityisesti kerhojen jäsenistöstä on kuitenkin jäänyt hämäräksi. Siitäkin huolimatta, että elokuvakulttuuri on muuten voinut hyvin alueellisten elokuvakeskusten verkoston kasvun ja elokuvafestivaalien suosion myötä. (Alanen 2005, 43; Malmberg 1998, 24.)

Tämän katsauksen lähtökohtana on ollut kiinnostus nykypäivän elokuvakerhoja ja niiden yleisöjä kohtaan. Kysely elokuvakerhonäytöksissä kävijöille toteutettiin vuoden 2007 elokuun ja vuoden 2008 tammikuun välisenä aikana. Kyselyn laatimisen tarkoituksena oli pyrkimys saada jonkinlainen, alustava kuva nykypäivän elokuvakerhoyleisöistä. Kuinka elokuvakerhojen toiminta ja olemus kulttuurisina yhteisöinä sekä elokuvan harrastajien identiteetin keskeisinä määrittäjinä näyttäytyy tänä päivänä 1980-luvun lopun kulttuurisen murroksen jälkeen? Kyselytutkimuksen tulosten toivotaan osaltaan antavan suuntaa ja tukea arvioille elokuvakerhokulttuurin nykytilasta maassamme.

Tutkimuksen toteuttamisessa päädyttiin sähköpostikyselyyn, koska se oli edullisin

vaihtoehto ilman yliopiston laitosten hankkeelle tarjoamia resursseja. Tämä strategia rajasi jonkin verran mahdollisten vastaajien joukkoa, sillä maakuntien elokuvakerhojen jäsenistöillä ei useinkaan ole käytössään sähköistä tiedonvälitysverkkoa. (Muuttamat elokuvakerhoaktiivit tekivät tällaisilla paikkakunnilla kuitenkin hienoa yhteistyötä ja lähettivät kerätyn kyselyaineiston tavallisen kirjepostin kautta takaisin.) Toistakin strategiaa kokeiltiin. Jyväskylässä elokuva-teattereiden lippuluukuille toimitettiin kyselylomakkeita, mutta ne eivät tiedotuksesta huolimatta löytäneet oikeaan osoitteeseen. Kyselyn toteuttamisen pohjalta voidaan todeta, että nykypäivän yleisön osallistumisaktiivisuus on selvästi siirtynyt Internetiin. Tiedotetta kyselylomakkeesta lähetettiin mahdollisimman laajasti maakunnallisille elokuvakeskuksille, elokuvakerhoille sekä yliopistojen kulttuuri- ja tiedotussihteereille. Kyselystä kiinnostuneet lähettivät allekirjoitaneelle sähköpostin kautta viestin, johon he saivat vastaukseksi kyselylomakkeen osallistumisohjeineen. Talletettuaan vastauksensa he lähettivät lomakkeen takaisin tutkijalle. Kyselylomake rakentuu pääosin avoimista kysymyksistä. Perustiedoissa (sukupuoli, ikä, koulutus, ammatti, paikkakunta) ilmeni ammatin ja koulutuksen osalta tiettyä päällekkäisyyttä. Näin ollen kysely ei pyri tarjoamaan tilastollisesti luotettavaa, määrällistä tutkimustietoa vaan enemmänkin kokemuspohjaista aineistoa. Tiedon laadullinen relevanssi muodostuu induktiivisesti, yksittäisten vastausten toistuvuuden kautta muodostuvista yleistyksistä.

Kyselyn tekemisellä oli useita päämääriä. Ensinnäkin haluttiin saada tietoa elokuvakerhojen näytöksissä kävijöistä. Perustietojen lisäksi olennaista oli tietää, kuinka usein henkilö käy elokuvissa ja kuinka kauan hän on käynyt elokuvakerhon näytöksissä sekä mahdollisissa muissa elokuvatapahtumissa. Kävijöistä haluttiin lisäksi tietää, minkälainen on heidän oma elokuvamakunsa. Toiseksi pyrkimyksenä oli selvittää kulloisenkin elokuvakerhon olemusta, tyypillistä esitystarjontaa sekä sitä, liittyykö kerhotoimintaan muuta kuin elokuvien katsomista. Kolmanneksi kyselyyn vastaajilta haluttiin arvioita siitä, minkälaista on heidän mielestään elokuvakerhojen yhteisöllisyys sekä

kuinka he itse kokevat identifioituvansa elokuvan harrastajina. Neljäntenä tavoitteena oli kerätä vastaajien mielipiteitä nykyisen elokuvakulttuurin tilasta.

Kyselylomakkeen loppupuolella kysyttiin vielä yleisempiä vastaajien elämäntapaan liittyviä kysymyksiä. Näiden kysymysten kautta tavoiteltiin vertailtavuutta elokuvakerhojen yhteisöllisyyttä ja elokuvakulttuurin nykytilaa kartoittavien kysymysten kanssa. Tässä katsauksessa tämä kyselyaineisto ei ole kuitenkaan mukana, vaan esittelen ja kokoan yhteen enemmän elokuvakerhoja suoraan koskevia vastauksia.

Kyselyyn saatiin vastauksia seuraavilta paikkakunnalta: Espoo, Hanko, Helsinki, Joensuu, Jyväskylä, Kajaani, Kuhmo, Kuopio, Oulu, Riihimäki, Rovaniemi, Seinäjoki, Tampere ja Turku. Tutkimuksen otannalla tavoitetut elokuvakerhot eroavat toisistaan melkoisesti. Helsingin ja muun pääkaupunkiseudun vastaajat käyvät kansainvälisestikin katsoen korkeatasoisessa Kansallisen audiovisuaalisen arkiston elokuvateatteri Orionissa tai muutamissa elokuvakerhotoiminnan kannalta keskeisissä kerhoissa, mutta mukaan mahtuu myös vuokrattavissa julkisissa tiloissa kokoontuvia kaveriporukoita. Suurimmissa yliopistokaupungeissa (Oulu, Tampere, Turku) tilanne on ollut (ainakin tähän asti) myös varsin hyvä. Kulttuurin laaja-alaisuus ja monitasoisuus tulee lähelle Helsingin tasoa. Varsinaisten elokuvakerhonäytösten lisäksi tarjontaa rikastavat maakunnallisten elokuvakeskusten näytökset, KAVA:n maakunnalliset esityssarjat sekä monet elokuvafestivaalit. Keskiuurissa yliopistokaupungeissa (Kuopio, Joensuu, Jyväskylä, Rovaniemi) elokuvakerhot toimivat yleensä yhteistyössä ylioppilaskunnan tai maakunnallisen elokuvakeskuksen kanssa. Lisäksi tarjontaa monipuolistavat KAVA:n maakuntasarjat sekä vuosittain järjestettävät pienemmät elokuvafestivaalit. Edellisiä pienemmissä kaupungeissa, joissa elokuvakerhotoiminnalla on voinut olla pitkät perinteet, tilanne voi nykypäivänä olla edelleen hyvä, kuten Kajaanissa, mutta toisaalta toiminta on voinut täysin päättyä, kuten Seinäjoella. Edelleen pienemmällä paikkakunnilla (Kuhmo, Riihimäki, Hanko) voi olla hyvin aktiivista harrastajapohjaa ja pitkät perinteet, mutta tilanne on huonon-

tunut joko muuttotappioalueille tyypillisen väestökadon johdosta tai suurten keskusten läheisyyden ja kerhoaktiivien ikääntymisen vaikutuksesta. Näillä paikkakunnilla on yleensä yksi kaupallinen elokuvateatteri, jonka tiloissa elokuvakerhonäytökset on saatu pyörimään usein elokuvakulttuurin todellisten pioneerien henkilökohtaisen työpanoksen ansiosta.

Tutkimuksessa elokuvakerhoiksi on laskettu paitsi itsenäiset elokuvakerhot myös elokuvakeskusten yhteydessä toimivat kerhot, ylioppilaskuntien elokuvanäytökset, KAVA:n maakuntasarjojen näytökset sekä toistuvasti kokoontuvien katsojaporukoiden kerhomuotoiset, omat elokuvaistunnot. Määrittelyn laaja-alaisuudella on tavoiteltu myöhempien analyysien kannalta mahdollisimman laajaa kuvaa elokuvayleisöistä ja erilaisista elokuvan harrastamisen muodoista.

Elokuvakerhot ja yleisö: maku, toiminta ja arvot

Kyselylomake lähetettiin kaikkiaan 114 henkilölle, joista 84 palautti vastauslomakkeen takaisin. Vastausprosentiksi tuli siten erinomainen 73,7. Tutkimuksen edustavuus ei silti tällä otannalla ole mitenkään kattava, mutta antaa toivottavasti jonkinlaisen kuvan vallitsevasta tilanteesta.

	f.	%
naiset	38	45,2
miehet	46	54,8
yht.	84	100

Taulukko 1. Sukupuolijakauma

Sukupuolijakauma muodostui melko tasaiseksi, mutta miehet olivat silti enemmistössä vajaan kymmenen prosentin osuudella. Vastaajien ikäjakauma oli sen sijaan lähes yhtäläinen, sillä naisten ikäkeskiarvo oli 36,1 vuotta ja miesten 36,9 vuotta. Aineistosta oli mahdollista erottaa kolme ikäryhmää. Vastaajat jakautuivat sukupuolensa mukaan ryhmiin siten, että naisista lievä enemmistö kuului vanhimpaan ikäryhmään 40–65-vuotiaat. Kuitenkin erot kahteen nuorempaan

ryhmään olivat vain marginaalisia. Miesten osalta kaksi vanhinta ikäryhmää oli määrällisesti yhtä suuresti edustettuna. Nuorimpaan ikäryhmään oli eroa 11 prosenttiyksikköä. On huomattavaa, että kummankaan sukupuolen osalta vastaajissa ei ollut yhtään yli 65-vuotiasta.

Naiset	f	%	Miehet	f	%
16-25 v.	11	28,9	16-25 v.	12	26
25-40 v.	13	34,2	25-40 v.	17	37
40-65 v.	14	36,8	40-65 v.	17	37
Yht.	38	100		46	100

Taulukko 2. Ikäjakaua sukupuolen mukaan

Kyselyyn vastanneet ovat korkeasti koulutettuja, sillä eniten joukkoon mahtuu ylemmän korkeakoulututkinnon (29 mainintaa) suorittaneita ja ylioppilaita (26).¹ Muista koulutustasoista mainittiin nimittäjiä hyvin tasaisesti, ja erot jakautuivat neljän maininnan frekvenssillä aina dosentista peruskouluun. Ammatteja tarkastellen opiskelijat (33) olivat ylivoimaisesti aktiivisimpia vastaajia, mikä pitkälti selittyy sähköpostilistojen käytön johdosta. Muista ammateista tutkija (8) nousi selkeästi esiin, mutta muuten ammatit jakautuivat yksittäisinä mainintoina lavealle kentälle arkkitehdistä ATK-suunnittelijaan. Kyselytutkimus ei anna mahdollisuuksia vastaajien tarkempaan profilointiin ammatti- tai koulutuserojen kannalta. Kuitenkin voidaan sanoa, että suurin osa vastaajista kuuluu hyvin yleisesti määrittävään keski- luokkaan.

Minkälaisia sitten ovat elokuvakerhojen ja muiden kerhomuotoisten teattereiden näytännöt tänä päivänä? Elokuvanäytösten kävijämäärät vaihtelevat muutamasta katsojasta pariin sataan, mutta tavanomaisin yleisömäärä on keskimäärin 50–100 henkeä/näytös. Kerhonäytännöissä kävijät ovat melko säännönmukaisesti ja pitkäkestoisesti elokuvan harrastamiseen sitoutuneita henkilöitä. Kysyttäessä, kuinka kauan vastaaja on käynyt kyseisessä paikassa, suurin osa kävijöistä kertoi harrastaneensa tietyn elokuvakerhon näytäntöjen seuraamista 5–10 vuotta (19). Lähes yhtä paljon oli kävijöitä, jotka olivat harrastaneet tietyn elokuvakerhon tarjontaa 1–2 vuotta (18). Aineistosta voi-

daan havaita, että elokuvakerhojen yleisöt koostuvat melko tasaisesti sekä uudemmista jäsenistä että pitempään elokuvaa harrastaneista. Tähän viittaa edellä mainittujen ryhmien lisäksi se, että 2–5 (14) ja 10–20 vuotta (13) elokuvakerhoissa käyneistä oli mainintoja lähes yhtä usein. Edelleen ääripäiden yhtäläisyyttä osoittaa mielenkiintoisesti se, että lyhimpään eli alle vuoden ja pisimpään eli 20–30 vuoden (tai yli kolmenkymmenen vuoden) ajan elokuvakerhoissa käyneitä on yhtä paljon.²

Harrastamisen nykyistä säännönmukaisuutta ja aktiivisuutta kuvaa vastaajien arvio siitä, kuinka usein he käyvät katsomassa elokuvia. Useissa vastauksissa todettiin, että elokuvissakäynnin säännöllisyys rajautuu kerhojen esityskausiin, syksy- ja kevätarjoihin. Elokuvissakäynnin aktiivisuus vaihtelee yleisimmin yhdestä kerrasta kuussa kertaan viikossa (28). Säännöllisesti kerran viikossa tai yhdestä jopa yhdeksään kertaan viikossa kävijöitä on vastaajissa seuraavaksi eniten yhtä suurella määrällä (21). Aktiivisia elokuvan harrastajia on vastaajien keskuudessa enemmän kuin harvemmin elokuvissa kävijöitä. Hitaampi käyntitiheys määrittyi pääosin seuraavien kolmen lohkon mukaan: 1–6 krt/vuosi (7), 1–7 krt/puoli vuotta (6) ja määrittelemätön ”aina kun ehdin” (2).

Elokuvakerhon jäsenet ovat aktiivisia kävijöitä myös muissa elokuvatapahtumissa. Ainoastaan yhden elokuvateatterin ohjelmistoon keskittyvät vastaajat olivat vähemmistössä (10). Enemmistö elokuvaaktiiveista (47) käy kotimaisilla elokuvafestivaaleilla. Vierailuohjelmaan kuuluvat tunnetuimpien Sodankylän elokuvajuhlien, Tampereen lyhytelokuvafestivaalien, Rakkautta ja Anarkiaa -festivaalin ja Espoo Cinén lisäksi myös pienemmät tapahtumat kuten Joensuun Rokumentti, Oulun lastenelokuvajuhlat ja musiikkivideofestivaalit, Suomalaisen elokuvan festivaalit Turussa, Arktisen Upeeta- ja Iiris-festivaalit Jyväskylässä, Night Visions, Avanto, Animatricks, Kuopion Vilimit -tapahtuma, Vinokino sekä Filmiä ja valo -elokuvafestivaali Ylistarossa. Elokuvakerhonäytäntöjen lisäksi käydään myös kaupallisten elokuvateattereiden uusissa, ”tavallisissa elokuvissa” (24), erilaisissa elokuvaseminaareissa ja temaattisilla elokuvaviikoilla (17), erikoisnäytöksissä

(10), elokuva-arkiston näytöksissä (9), toisessa elokuvakerhossa tai elokuvakeskuksen näytöksissä (8) sekä ulkomaisilla elokuvafestivaaleilla tai vaihtoehtoisessa elokuvateatterissa ulkomailla (7). Muutamia mainintoja saivat myös ystäväpiirin elokuvakerho kotioloissa sekä lyhytelokuvien katsominen Internetistä. Muissa elokuvatapahtumissa käytiin selvästi harvemmin kuin siinä elokuvateatterissa, jonka ohjelmistoa kävijät yleensä tai useimmin seurasivat. Käyntitiheys rinnastui selvästi kotimaisten elokuvafestivaalien tapahtumien määrään vuoden aikana, sillä yleensä muissa elokuvatapahtumissa käytiin 1–6 krt/vuosi (33) tai silloin tällöin (26).

Yleisesti ottaen elokuvakerhot koetaan pieniksi yhteisöiksi, joissa tunnelma on läheinen ja joissa voi oppia tuntemaan muita kävijöitä. Toisaalta elokuvakerhoja on kritisoitu elitismistä ja korkeakulttuurisen maun ylläpitämisestä. Vähäiset resurssit pienentävät elokuvakerhojen mahdollisuuksia, jonka vuoksi niiden ohjelmisto eroaa suuresti etenkin festivaalien tarjonnasta. Varojen vähyyks heikentää myös markkinointia ja mahdollisuuksia uusien katsojien rekrytointiin. Esityspaikoista on muodostunut myös ongelma elokuvakerhotoiminnalle, koska vuokrat ovat kallistuneet ja kiinteistömarkkinoilla yleishyödyllistä toimintaa ei yleisesti koeta eduksi toimitilan arvon kehityksen kannalta. Kuitenkin elokuvakerhojen vaihtoehtoinen ideologia koetaan yleisesti kilpailuetuna suhteessa etenkin kaupallisten elokuvateattereiden toimintaan. Ohjelmiston laadinnassa ei pelata liikaa varman päälle, vaikka lippujen hinnat ovat usein muita tapahtumia edullisemmat. Elokuvakerhot koetaan ei-kaupallisiksi, niiden oletetaan ylläpitävän elokuvakasvatuksen keinoin humaania sivistysajattelua sekä tarjoavan jäsenilleen henkistä lisäarvoa.

Elokuvakerhoissa elokuvien esitysmuoto on yhä edelleen painottunut 35 mm:n filmikelalta (55) tapahtuvaan projekioon. DVD/HD ja Blue ray -formaatit ovat tämän otoksen perusteella yllättävän harvoin (8) käytettyjä. Perinteiset 16 mm:n filmikela (4) ja VHS (3) olivat nekin useammin käytettyjä kuin uudet Digibeta, DIVX tai XVID-formaatit (1). Ero filmiltä esitettävän elokuvan hyväksi on yllättävän selvä. Ainakaan vielä

kentällä ei ole siirrytty siinä määrin DVD-aikaan kuin yleisessä keskustelussa on annettu ymmärtää. Enemmistö katsojista (36) myös kokee, että elokuvan esitysmuodon valinnalla on suuresti merkitystä elokuvakokemuksen muodostumiseen. ”Muodolla on väliä” -argumentilla tarkoitettiin lisäksi useimmin juuri sitä, että elokuvia halutaan nähdä nimenomaan perinteisessä muodossa 35 mm:n filmikelalta valkokankaalle heijastettuna. DVD:t koetaan lähinnä korvikkeeksi, jos ei ole mahdollisuutta filmikopioiden hankintaan:

On sillä väliä, itse en ole vielä nähnyt sellaista DVD-tykkiesitystä, joka vastaisi filmiä, mutta jos DVD-esitys on ainoa tapa nähdä jokin elokuva kankaalta, niin sitten sitä.

Valitettavasti enimmäkseen DVD:itä. Tämä johtuu ennen kaikkea siitä, ettei elokuva-arkisto anna niitä elokuvia katseltavaksi, vaikka meillä on kyllä projektorikin. DVD:t ovat kuitenkin vain korviketta, eivät todellista elokuvaa. En ole filmuskovainen, mutta usein 35 mm. filmikopion laatu on parempi kuin digi/DVD esitysten.

Niille vastaajille, joille ei ollut olennaista se, missä muodossa elokuvia esitetään (19), olivat elokuvatapahtuman muut ulottuvuudet tärkeämpiä. Näitä olivat muun muassa valkokankaan ja pimeän elokuvasalin tuottama yhteisöllinen kokemus, elokuvien sisällöt itsessään tai se, että ylipäättään esitetään jotain kaupallisesta elokuvatarjonnasta poikkeavaa.

Elokuvakerhojen tarjonnan ei koettu (31) olevan järjestetty erityisten teemojen mukaan, vaikka välillä onkin ollut etenkin ajankohtaisiin tapahtumiin liittyvää teemallisuutta (22). Ne elokuvateatterit ovat vähemmistössä (14), joissa useista aiheista koostuva teemallisuus on ollut esityskausien vakiintuneena käytäntönä tai joiden profiili on hahmottunut vaihtoehtoiseen elokuvatarjontaan yleensä tai tiettyyn ikäryhmään (nuoret, eläkeläiset) keskittyvänä elokuvateatterina. Normaalien esityssarjojen lisäksi temaattisuus on lisäksi voinut kuulua osaksi harvemmin järjestettäviä elokuvatapahtumia ja teemaviikkoja (8). Elokuvakerhojen elokuvatarjonta muodostaa laajan kirjon,

mutta aineistosta erottui kolme tyypillistä, sisältöä määrittelevää muuttujaa: yleisesti vaihtoehtoinen ja ei-kaupallinen elokuva (43), vanhat klassikot ja harvinaisuudet (41) sekä elokuvafestivaaleilla palkitut elokuvat (30).

vaihtoehtoinen ja ei-kaupallinen	43
vanhat klassikot ja harvinaisuudet	41
monipuolisesti erilaiset elokuvat	33
uudemmat ja palkitut menestyselokuvat	30
auteur-elokuvat	17
temaattiset elokuvakokonaisuudet	14
maailman elokuva	11
elokuvat, joita ei ole esitetty paikkakunnalla	9
avantgarde, kokeellinen elokuva	3
kultti-/roskaelokuva	3
dokumentit	3
lyhytelokuvat	2
ikäryhmäelokuvat (lapset, nuoret)	2
suomalaiset elokuvat (engl.tekstit)	2
kauhun eri lajityypit	1
mykkäelokuva	1

Taulukko 3. Elokuvakerhoissa esitettävät elokuvat

Suuri enemmistö (54) katsojista pitää elokuvakerhojen tarjontaa kiinnostavana ja kokee näkevänsä suosikkielokuviaan tai muuten kiinnostavia elokuvia niiden ohjelmistoissa. Suosikkielokuvia toisinaan (13) tai melko hyvin (9) näkeviä oli vastaajajoukossa enemmän kuin kielteisemmin elokuvatarjonnan kokevia eli harvoin (6), ei niin usein kuin toivoisi (6) tai ei ollenkaan suosikkielokuviaan näkeviä (3). Vaikka suosikkielokuvia ei varsinaisesti koettaisikaan nähtävän, elokuvakerhojen kasvatuksellinen merkitys koettiin tärkeäksi juuri siinä, että se sivittää katsojia tarjoamalla nähtäväksi uusia valintoja (3).

Minkälaisista elokuvista sitten itse elokuvan harrastajat pitävät? Seuraavissa taulukoissa on luokiteltu kaikki ne elokuvamaininnat, joita vastaajat nimesivät. Avoimessa kysymyksessä suosikkien tai inhokkien määrän nimeämistä ei ollut rajoitettu. Yleisin luonnehdinta (50) oli "hyvät elokuvat", jolla tarkoitettiin älyllisesti ja taiteellisesti korkeatasoisia tuotantoja. Seuraavaksi suosituin oli kerronnallinen draamaelokuva, jonka laadullisuus muodostuu hyvän tarinan,

juonen, dialogin, tunnelman ja hyvin kirjoitettujen hahmojen kautta (42). Katsojat ovat laajalti kiinnostuneita monenlaisista elokuvista (39), amerikkalaista klassikoista (35) ja riippumattomasta festivaalielokuvasta (28). Elokuvakerhojen jäsenten laajasta elokuva- mausta erottuivat vielä kohtuullisen suurella osuudella kotimaiset (24) ja eurooppalaiset elokuvat (21).

"Hyvä elokuva": taiteellinen, älyllinen, elokuvaesteettinen	50
Kertova draamaelokuva, jossa hyvä tarina, juoni, dialogi, tunnelma ja hyvin kirjoitetut hahmot	42
Kaikenlaiset, monenlaiset	39
Amerikkalaiset klassikot	35
"Festivaalielokuva" tai art house/independent-elokuva	28
Kotimaiset elokuvat	24
Eurooppalainen elokuva	21
Komedia	15
Uusi valtavirtaelokuva	14
Maailman elokuva	13
Dokumenttielokuva	13
Seikkailuelokuva	11
Westernit	11
Aasialainen elokuva	10
"Camp": kauhu-, zombie-, gore- ja splatter-elokuva, eksploraatiot	10
"Yhteiskunnallis-realistinen" draamaelokuva	7
Historialliset epookit	7
Musikaalit	6
Romanttiset komediat ja draamat	5
Psykologinen trilleri	5
Animaatiot, anime, piirretyt	5
Lyhytelokuvat	2
Porno	1

Taulukko 4. Elokuvakerhoissa kävijöiden suosikkielokuvat

Jos mielielokuvat jakautuivat suhteellisen tasaisesti, katsojat olivat hämmästyttävän yksimielisiä niistä elokuvista, joista ei pidetä. Ylivoimaisesti huonoimmiksi arvoettiin viihde-elokuvat ja toimintaelokuvat (89). Tähän luokkaan määriteltiin amerikkalainen standardiviihde ("se mitä TV paljolti syyttää"), hömppäviihde, junttihuumori, teini- ja kreisikomediat, koko perheen elokuvat, imelän romanttiset "tyttöjen elokuvat", uusi

suomalainen kaupallinen elokuva ja siinä erityisesti Solar Films -tuotantoyhtiön ja Timo Koivusalon elokuvat, Renny Harlinin tuotanto, katastrofielokuvat, ”kaahailu-action”, tietokonehosteita sisältävät elokuvat sekä yleisesti ottaen liukuhihnaelokuvat, joista puuttuu ajatus tai taiteellinen kunnianhimo ja jotka ovat huonosti käsikirjoitettuja ja heikosti ohjattuja. Varsinaisen ”huonon elokuvan” luokan lisäksi huonona pidettiin myös kauhua (24), väkivaltaa (22) ja erotiikka sisältäviä elokuvia, pornoa tai tiettyjä pornon alalajeja (11) sekä yllättäen myös taide-elokuvia.

”Huonot elokuvat”: viihde-elokuvat ja toimintaelokuvat	89
Kauhuelokuvat	24
Väkivalta	22
Porno/eroottinen elokuva, pornon alalajit	11
Taide-elokuva	10
Sotaelokuvat	6
Scifi -elokuvat	6
Fantasia-elokuvat	5
Splatter	4
Draama	3
Animaatio	3
Kotimainen elokuva	2
Westernit	2
Vanhat elokuvat	1
Dokumentit	1
Aasialainen elokuva	1
Intialainen Bollywood	1
Ranskalainen elokuva	1
Gangsterielokuvat	1
Exploitation	1

Taulukko 5. Elokvakerhoissa kävijöiden ”inhokit”

Elokvakerhojen yhteisöllisyys ja harrastajien identiteetti

Vastaajien enemmistön mukaan elokuvakerhonäytöksiin ei yleensä kuulu muuta oheistoimintaa kuin elokuvien katsomista (35). Elokvakerhoissa käymisen ohessa tapahtuvaa toimintaa ovat muun muassa elokuvan jälkeinen keskustelu kahvin tai oluen merkeissä (15), alustukset ja esitelmät ennen elokuvaa (14), aktiivinen toimiminen elokvakerhojen organisaatiossa (9), mo-

nistetut elokuvaesittelyt (7), muulla ajalla tapahtuvat juhlat ja illanistujaiset (7), elokuvavisat, kaitafilmmikurssit sekä ekskursion elokvafestivaaleille ja muihin elokuva-alan toimipaikkoihin (6), keskustelutilaisuudet ja seminaarit, välipalatarjonta näytösten yhteydessä, maksuttoman ”kuukauden elokuvailan” järjestäminen jäsenille sekä erilaiset erikoisnäytännöt (4). Yksittäisiä mainintoja keräsivät elokvakerhon järjestämät elokvafestivaalit, tietyn erityisteeman mukainen pukeutuminen sekä kotihifin keräily- ja kasailuharrastus.

Elokvakerhojen näytäntöjen koettiin yleisesti muodostavan yhteisöllisen tapahtuman (49) tai olevan sitä ainakin jossain määrin (20). Vähemmistö vastaajista näki asian toisin – elokvakerhojen merkitys ei heidän mukaansa muodostu ainakaan yhteisöllisyyden kautta (14). Toisaalta kysyttäessä sitä, kokeeko vastaaja olevansa elokvakerhossa osa yleisempää yhteisöä vai kokeeko hän elokvien katsomisen enemmän yksilöllisesti, enemmistö (36) vastasi elokvan katsomisen merkitsevän heille enemmän yksilöllistä asiaa. Elokvakokemuksen ajateltiin tällöin muodostuvan nimenomaan katsojan yksilöllisten havaitsemisen ja aistimisen prosessien kautta. Vastaajien enemmistön mukaan kokemus elokvanäytännön yhteydessä muodostuvasta yhteisyydestä perustuu enemmän elokvan katsojassa herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin. Vähemmistö vastaajista (19) ymmärsi elokvakokemuksen syntyvän varsinaisesti keskustelun ja yhteisten elämysten jakamisen kautta. Lisäksi keskustelu elokvasta koetaan miellyttäväksi lähinnä samalla tietämyksen tasolla olevien ja ”hyvää” kulttuurista makua tuntevien elokvan harrastajien kanssa. Tämä vahvistaa käsitystä, että elokvakerhot ovat yhteisöjä, jotka tuottavat yhteisöllisyyttä ensisijaisesti elokvakulttuurisen maun, tyylin ja tietämyksen perusteella. Aineisto vahvistaa tältä osin perinteistä käsitystä elokvakerhoista sivistyneistön kulttuurimuotona, joka pikemminkin vahvistaa kulttuurisia eroja kuin pyrkii poistamaan niitä.

Kun vastaajat määrittivät elokvanäytöksissä muodostuvan yhteisöllisyyden olemusta, yleisin tuntemus oli, että yhdessä katsottaessa reaktiot lähentyvät toisiaan ja kokemus elokvasta tiivistyy (31). Eloku-

vallinen yhteisöllisyyden kokemus on myös tunnetta samanhenkisten ihmisten jakamasta elokuvavalinnasta tiettyssä esitystilassa ja tietynä ajankohtana (29). Yksilöllinen elokuvakokemus voi muuntua tunteeksi yhteisöllisyydestä myös, kun se jaetaan yhdessä tuttavien ja ystävien kanssa keskustelemalla elokuvasta näytöksen jälkeen (23). Kysymykseen, voiko tätä elokuvallista yhteisöllisyyden kokemusta määritellä jollakin termillä tarkemmin, filmihulluus sai eniten mainintoja (34). Vastaajien mukaan filmihulluus merkitsee yhteisten kiinnostuksen kohteiden jakamista, ensisijaisesti samankaltaista eli moninaista elokuvamakua sekä jatkuvaa sivistyksen ja tiedon halua. Toisin sanoen filmihulluus on varsin kuvaava tunnuspiirre elokuvan harrastajan syvemmän identiteetin olemuksesta, elämästä elokuvassa. Elokuvallista yhteisöllisyyttä koettiin myös eri elokuvatapahtumien ja festivaalien yhteydessä sekä erilaisten fanialakulttuurien aktiivisten erontekojen pohjalta (25). Lisäksi yhtä monet vastaajista näkivät, ettei elokuvakerhojen yhteisöllisyydelle voida löytää yhtä selkeää nimittäjää, koska kyse on enemmänkin epämääräisestä kollektiivisuuden tunteesta.

Vaikka filmihulluutta pidetään elokuvan harrastajien määritelmänä, enemmistö vastaajista ei kuitenkaan itse välttämättä halua profiloitua tämän termin alle. Enemmistöllä elokuvan harrastajan identiteetti ei määrity minkään yhden kategorian alaisuuteen, vaan

oma elokuvasuuhde nähdään pikemminkin kategorioiden välissä liukuvana kenttänä. Yleisesti ottaen elokuvan harrastaminen merkitsee vastaajille elämäntapaa, esteettisiä elämyksiä, mielen virkistystä, mielihyvän ja intohimon tuottajaa, voiman, energian ja ilon antajaa (25). Elokuvat avaavat tien itsen tutkimiseen sekä tietoisuuden, maailmankatsomuksen ja kulttuuritietämyksen laajentamiseen (13). Elokuvat merkitsevät irtiottoa ja pakopaikkaa arjen harmaudesta, ja ne tarjoavat mahdollisuuden vieraila erityisessä elokuvallisessa maailmassa todellisuuden ja fantasian rajamailla (10). Elokuvat ovat vastaajille myös hyvää ajanvietettä ja viihdettä (7), tai ne antavat virikkeitä yhteisölliseen ja yhteiskunnalliseen keskusteluun (6).

Keskustelu elokuvakerhoista, ongelmien ytimessä

Kyselyyn vastanneet olivat pääsääntöisesti hyvin perillä maamme elokuvakulttuurin tilaa käsittelevästä keskustelusta. Kun vastaajia pyydettiin nimeämään syitä maamme elokuvakerhojen nykyiseen tilanteeseen, vastaukset olivat selvästi yhteneväisiä yleisessä keskustelussa esiin tulleiden käsityskantojen kanssa. Perinteisen elokuvakerhokulttuurin hiipumisen syistä tärkeimpänä pidettiin yleistä kulttuurista murrosta, joka on johtanut privatisoitumisen kasvuun ja yhteisöllisyyden heikentymiseen. Nykyajan

Kulttuurinen muutos ja murros arvoissa: pluralisoitunut pintatieto ja kulutus-kulttuuri ovat laskeneet elokuvatietoisuutta ja kykyä esteettiseen kokemiseen sekä vähentäneet vaihtoehdoisen elokuvan markkinoita ja tuotantoja	47
Kiireinen elämänrytmi ja tehokkuusajattelu, privatisoituminen, yhteisöllisyyden katoaminen, kodin viihde-elektronikan kehitys: internet, televisio, VHS, DVD, DiVX, jne.	40
Kilpailutalouden lainalaisuudet ja vähäinen kunnallinen ja valtiollinen tuki: kaupallisten elokuvateattereiden valta-asema vähentää pienten teattereiden määrää	36
Järjestäytyneen elokuvakerhotoiminnan päättyminen ja klassikkoelokuvien uusintalevityksen tyrehtyminen	27
Ihmisten yleinen kiinnostuksen, aktiivisuuden, rahan ja tiedon puute, ennakkoluulot	23
Vapaaehtoisten työntekijöiden ja vetäjien puute, todellisia elokuvaharrastajia on hyvin vähän	18

Taulukko 6. Keskeiset ongelmat nykyisten elokuvakerhojen olemassaololle

rationaalinen tehokkuusajattelu ja muutokset vapaa-ajan viettotavoissa (kodin viihdeelektroniikan suosio) ovat vaikuttaneet yksilöllisen ja yhteisöllisen aika-kokemuksen muodostumiseen. Elokuvakerhoilla ei vastaajien mukaan ole myöskään nykypäivänä riittävästi resursseja ja yhteiskunnan tukea toimintansa ylläpitoon kaupallisen elokuvakulttuurin tehokkuuspaineissa.

Kuinka elokuvakerhot sitten voisivat aktivoitua kohderyhmänsä äänitorvena? Vastajien mukaan voidaan muun muassa kehittää nykyisten elokuvakerhojen toimintaa, lisätä media- ja elokuvakasvatusta ja parantaa elokuvakerhojen yleisiä toimintaedellytyksiä sekä elokuvakopioiden hankintapolitiikan ehtoja. Nykyisten elokuvakerhojen ohjelmistoon toivottiin enemmän monipuolisuutta ja rohkeampia valintoja. Lisäksi kerhojen toiminnan kehittämiseksi toiveissa olivat esityskertojen lisääminen sekä esityskauden pidentäminen, teemalliset kokonaisuudet sekä sarjalippujen käyttöönotto. Markkinointiin toivottiin lisää panostusta, kaivattiin medianäkyvyyttä sekä parannusta tiedotukseen. Elokuvakerhoilta toivottiin myös keskinäistä yhteistyötä. Eräs elokuvakerhoaktiivi peräänkuulutti harvaanasuttujen kylien toiminnan kehittämistä, jossa elokuvakerhoilla olisi tehtävää esimerkiksi kylänäytäntöjen ja muiden oheissisältöjen organisoimisessa Internetiin. Yleisesti elokuvakerhotoiminnan elvyttämisen nähtiin edellyttävän uusien ihmisten aktivoimista. Nykyisten toimijoiden toivottiin olevan enemmän vuorovaikutuksessa katsojajäsenten kanssa. Katsojat halusivat myös lisää vaikutusvaltaa ohjelmistojen suunnittelussa. Muutamat vastaajista halusivat palauttaa sopivat käytöstävät eli elokuvissakäynnin etiketin jälleen kunniaan.

Media- ja elokuvakasvatuksen toivottiin lisääntyvän keskustelua lisäämällä. Tämä voisi tapahtua erilaisten elokuva-aiheisten opintopiirin ja pienryhmien kautta, muun muassa ehdotettiin luovaa kirjoittamista harjoittavan kirjoittajapiirin perustamista. Lisää alustuksia ja keskustelutilaisuuksia kaivattiin elokuvakulttuurin tuntemuksen edistämiseksi. Elokuvakasvatukselle asetettiin toiveita myös elokuvakerhojen demokratisoimiseksi pienen ydinryhmän harrasteesta kaikkien ihmisten kulttuu-

rimuodoksi. Elokuvakerhojen kannattavan toiminnan ylläpitoon ja edellytysten turvaamiseksi toivottiin lisää kunnallista ja valtiollista tukea. Elokuvakerhoja sekä esitystoiminnan aktivoimista toivottiin yksinkertaisesti lisää pääkaupunkiseudun ja kaupunkien ulkopuolellakin. Myös elokuvakerhojen perustamiseen tarvitaan kyselyyn vastanneiden mielestä lisää resursseja. Useissa vastauksissa toivottiin parannusta esitystiloihin sekä uusia, vaihtoehtoiseen tarjontaan keskittyviä elokuvasaleja. Koska elokuvakerhojen ohjelmistoksi tarjottavien kopioiden määrä on vähentynyt merkittävästi parin viime vuosikymmenen aikana, tähän elokuvakerhojen toiminnan luonnosta määrittävään peruskysymykseen toivottiin akuuttia parannusta. Vastauksissa vaaditaan lisääväksi tarjottavien elokuvakopioiden määrää, lisää tukea kopioiden hankintaan sekä ratkaisuja klassikkoelokuvien uusintalevityksen aktivoimiseksi.

Johtopäätökset

Kyselytutkimuksen tulokset vahvistavat käsityksen nykyisten elokuvakerhojen toiminnan ja olemassaolon vaikeuksista. Elokuvakerhojen resurssipula, elokuvien vaikea saatavuus sekä aktiivisten vetäjien puute rajoittavat elokuvakerhotoiminnan kehittymistä ja jatkumista. Siihen tosiasiaan, että elokuvakerholiike ei nykypäivänä ole enää lähellekään 1970-luvun aktiivisen vaiheen tasoa, suurin selittävä tekijä on kulttuurin muutoksessa. Muuttunut suhde elokuvakerhoihin on yhteydessä arvojen murrukseen. Elokuviin ja elokuvan kokemiseen suhtaudutaan nykyään ensisijaisesti yksilöllisesti eikä niinkään kollektiiviseen sivistysprojektiin osallistumisen kautta. Vaikka elokuvakerhoissa kävijät seuraavat keskustelua elokuvan nykyisestä asemasta maassamme, tavallisen elokuvakerhoissa kävijän kynnys osallistua jonkinlaiseen kulttuuripoliittiseen toimintaan on kohtuullisen suuri. Elokuvien harrastamisesta on tullut yksi kulttuurisen kuluttamisen muodoista, joita voidaan harrastaa yhtä lailla kotiteattereiden äärellä kuin perinteisesti elokuvateattereissa.

Yksilöllisten kokemusten tavoittelun merkitys näkyi siinä, että vaikka elokuvakerho-

jen asia koetaan tärkeäksi ja toiminnan toivotaan kaikin tavoin jatkuvan, henkilöillä ei ole välttämättä riittävästi kansalaisaktiivisuutta alkaa itse toimia elokuvakerhojen puolesta. Elokuvakerhojen kannalta on kuitenkin positiivista se, että ne ovat saavuttaneet ihmisten arvostuksissa jonkinlaisen itseisarvon aseman. Toisin sanoen elokuvakerhojen asia koetaan vastaajien keskuudessa laajalti tärkeäksi ja lähes kaikki ovat yhtä mieltä siitä, että elokuvakerhojen toiminnan edellytyksiä tulisi parantaa. Tästä lähtökohdasta käsin elokuvakerholiike voisi organisoitua uudelleen jopa kahdenkymmenen vuoden takaisiin huippuaikoihin. Tätä seikkaa puoltaa sekin, että vastaajien henkilökohtaisessa elämäntavassa humanistinen sivistys on laajalti arvostettua. Ihmiset haluavat saada kulttuurielämyksiä ja kehittää tietoisuuttaan elokuvan ja muun kulttuurin alueilla. Kyselyn perusteella elokuvakerhoihin voisi löytyä uusiakin aktiivijäseniä, jos järjestäjät ylläpitäisivät aktiivisempaa vuorovaikutusta jäsenistöön.

Perinteisen elokuvakerholiikkeen tulevaisuus edellyttää elokuvakerhojen kulttuurihistorian tuntemista mutta samalla kulttuuripoliittista aktiivisuutta kaikilla tasoilla yksittäisten elokuvakerhojen toiminnan turvaamiseksi. Maakunnallisten elokuvakeskusten merkitys on muodostunut tärkeäksi tekijäksi yhdessä kuntien kulttuuritoimen ja erilaisten kulttuurielämään liittyvien projektien kanssa. Esimerkiksi Sodankylässä ollaan uudelleen käynnistämässä perinteistä elokuvakerhotoimintaa opettajien elokuvakasvatuksen täydennyskoulutusta tarjoavan Elävää Kuvaa -projektin, Sodankylän elokuvajuhlien ja elokuvakeskuksen yhteistyönä. ESR-rahoitteisen elokuvakasvatustieteen projektin yhtenä tavoitteena on kouluttaa esi-, perus- ja toisen asteen opettajista elokuvakerhojen vetäjiä. Samalla kehitetään videon ja elokuvien hyödyntämistä koulujen opetuksessa. Elokuvakerhojen toimintaa ollaan samalla laajentamassa perinteisen katsomistoiminnan ja elokuvasivistyksen lisäämisen ohessa kohti elokuvien analyttistä havainnointia ja omien elokuvien tekemistä. Nuorten ja lasten elokuvakasvatuksessa halutaan alusta alkaen yhdistää elokuvan historian tuntemuksen lisääminen elokuvan kielen analyttisen lukutaidon oppimiseen. Omien

elokuvien tekemisessä pyritään aktiivisesti elokuvallisen ajattelun harjoitteluun³.

Kyselytutkimuksen pohjalta voidaan todeta, että elokuvakerhoja käsittelevää tutkimusta tulisi jatkossa suunnata yhtäältä yleisöjen elämäntavan ja aktiivisuuden tutkimiseen. Toisaalta olisi syytä tutkia nykypäivän elokuvakerhojen verkostomaista organisoitumista yhteistyössä erilaisten kunnallisten ja valtakunnallisten toimijoiden kanssa. Elokuvakerhot ovat enää harvoin vain muutaman aktiivin ylläpitämiä yhdistyksiä. Toiminnan ylläpitämiseksi elokuvakerhot tarvitsevat yhteistyötä mahdollisimman laajapohjaisten kulttuuriverkostojen kanssa. Elokuvakerhojen olemisen ja toiminnan keskiössä tulisi samalla olla pyrkimys yhä monialaisempaan lähestymistapaan elokuvan ja audiovisuaalisen median tarkastelussa. Tässä tulisi ottaa huomioon katsomiskokemuksen merkitys, elokuvan historian sivistyksellinen perintö, elokuvan kielen analyttinen lukeminen sekä omien elokuvien tekeminen.

Haluan kiittää kaikkia kyselyyn vastanneita sekä niitä aktiivisia elokuvaihmisii, jotka omalla pyyteettömällä panoksellaan suuresti auttoivat aineistonkeruussa. Eri-tyiskiitokset Kuhmon elokuvakerhon Jukka Lankiselle sekä Kuopion yliopiston ylioppilaskunnan elokuvakerho Hyvien Kuvien Heidi Jäntille ja muille kerhoaktiiveille! Kiitos myös *Lähikuvan* toimituskunnalle rakentavista kommentteista.

Viitteet

¹ Vastaajien ammattinimikkeitä ei voinut laskea tasaisen prosenttijakauman mukaan, koska kysymys oli ymmärretty paikoin ristikkäin suhteessa koulutus-muuttujaan. Osa vastaajista määritteli ammattinsa koulutuksensa kautta ja päinvastoin.

² Avoin kysymys johti paikoin vaikeasti eksplikoitaviin määrittelyihin, joten jatkossa, mikäli toisin ei ilmoiteta, suluisa merkitty lukuarvo kuvaa frekvenssiä eli sitä, kuinka monta kertaa vaihtoehto on mainittu.

³ <http://koulut.sodankyla.fi/elokuvakasvatus/>

Kirjallisuus

Alanen, A. (2005), Elokuvakerhojen haaste. *Filmihullu* 5/2005.

Artell, P.; Myyryläinen, P. & Soramäki, M. (1973), *Elokuvat ja yleisö*. Sarja D tiedotteita n:o 56/1973. Tampere: Tampereen yliopiston tutkimuslaitos.

Kervola, P. (1995), Mediakasvatuksen perusteet ja sen historia Kuopiossa. Teoksessa P. Kervola (toim.), *Kun elokuva ja elokuvakasvatus Kuopioon tulivat*. Kuopio: Kuopion elokuvapalvelut.

Malmberg, T. (1998), Moderni kulttuurijattelu ja 1960-luvun elokuvakulttuuri Suomessa. *Filmihullu* 5-6/1998, 20–24.

Malmberg, T. (2005), Filmihulluus ja elokuvatiede – ystäviä vai vihollisia? *Filmihullu* 4/2005, 41–44.

Miettinen, O.; Parikka, R. & Soramäki, M. (1981), *Kymen läänin elokuvaolot. Selvitys kaupallisesta ja ei-kaupallisesta elokuvatoiminnasta 1970- ja 1980-lukujen vaihteessa*. Kymen läänin taidetoimikunta.

Nyyssönen, P. (1998), Filmihulluja ja kulttuuripoliitikoja: Alueellisen elokuvakulttuurin muotoutuminen Oulussa. Teoksessa Katri Mäkinen & Matti Savolainen (toim.), *Työnämme ja ilonamme. Pohjoissuomalaista kulttuurintutkimusta*. Oulun yliopiston taideaineiden ja antropologian laitoksen julkaisuja A. Kirjallisuus 7. Oulu: Oulun yliopisto.